

Rahvusvaheline Valuutafond

Artikkel IV 2002. aasta konsultatsioonid Eestit külastanud missiooni hinnang

30. aprill 2002

Viimased arengutendentsid ja väljavaade

Vaatamata peamiste lääne kaubanduspartnerite majanduskasvu pidurdumisele, on Eesti majandus olnud viimastel kuudel märkimisväärselt tugev. Majanduskasv on põhinenud eelkõige suureneval kodumaisel nõudlusel, eriti investeringutel, mis kasvasid hoogsalt 2001. aasta teises pooles. Eratööstust on toetanud töötuse jätkuv vähenemine ja suur palkade tõus ning esimest korda pärast üleminekuperioodi algust kasvav tööhõive. Ekspordisektori nõrkus on avaldunud oodatust vähem ning see on kontsentreerunud peamiselt elektroonikatööstusse. Paljud Eesti eksportijad tunduvad olevat muutuva väliskeskonnaga kiiresti kohanenud tänu ümberorienteerumisele uutele turgudele ja on saanud kasu nii Kesk- ja Ida-Euroopa kui Vene turu suhteliselt tugevast kasvust ning tugevnevast konkurentsivõimest Euroopa Liidus, kus nad on olnud oma turuosa hoidmisel suhteliselt edukad. Ka välismaiste otseinvesteeringute sissevool saavutas 2001. aastal rekordilise taseme, näidates välisinvestorite jätkuvat usaldust Eesti majanduse vastu.

2002. aasta väljavaade on positiivne ja aastaks tervikuna loodame Eestis umbes 4,5%list SKP reaalkasvu. Jätkuvalt tugev sisemine nõudlus, kõrgemad naftahinnad ja mitmete administratiivselt reguleeritavate hindade tõus piiravad lähiajal edasist inflatsiooni langust, kusjuures tarbekaupade keskmine hinnatõus jääb 2002. aastal eeldatavalt 5% piiresse. Netoeksporti toetab oodatav Lääne-Euroopa majanduse elavnemine, kuigi jooksevkonto puudujääk võib välismaiste ettevõtete kasumi suurenemise tõttu veidi kasvada, kuni umbes 6,75%ni SKP suhtes. Arvestades kättesaadavaid finantseerimisvõimalusi (kaasa arvatud välismaiste ettevõtete reinvesteeringud kasum) ei ole muretsemiseks tõenäoliselt põhjust.

Alati on olemas risk, et eeldatavat arengut ei toimu. Eriti ebakindel on see, kas mõne mainitud teguri mõju jätkub kogu 2002. aasta jooksul. Eelkõige peame silmas kodumaiseid investeringuid, mis aitavad kaasa eelmise aasta majanduskasvule. Majandus on endiselt tundlik väliskeskonna, eriti Euroopa Liidu arengu suhtes. Lisaks võib nafta kõrge hind - kuigi on vähetõenäoline, et sellel oleks majandusele otsest tugevat mõju - mõjutada peamiste kaubanduspartnerite majandusolukorra kaudu kaudselt Eesti majanduskasvu väljavaateid.

Eelarvepoliitika-alased diskussioonid

Diskussioonid Eesti ametivõimudega olid produktiivsed ja avameelsed. Need keskendusid keskpika perioodi riskidele ja määramatusele. Praegu on Eesti fiskaalolukord pikaajalise konservatiivse eelarvepoliitika tulemusena hea. Kasvu jätkumisel on ka sellise poliitika jätkumine hädavajalik.

Valitsuse 2002. aasta eelarvekava on kooskõlas mõõduka eelarvedefitsiidiga - umbes 0,75% SKP suhtes (1). Kuigi see tundus eelarve vastuvõtmise hetkel laias laastus sobilik, usume, et majanduse väljavaade on sellest ajast paranenud - kasv tundub olevat suurem kui eelarvekavas eeldatud 4,0% - ja mõnevõrra kindlam eelarvepositsioon on järelikult tagatud. Oleme valitsusega ühel arvamusel, et suurema majanduskasvu puhul peab laskma toimida automaatsetel stabilisaatoritel, kasutades lisatulusid pigem eelarvepuudujäägi vähendamiseks, kui riigieelarve või kohalike omavalitsuste tasandil lisakulutuste finantseerimiseks.

Oleme mures 2002. aastaks planeeritud kulutuste kasvu suuruse pärast - avaliku sektori kulutused suurenevad oodatavate reaalnäitajate järgi umbes 7-8%. Lisatulusi ja Hüvitusfondist saadud vahendite kasutamine jooksevkulutuste märkimisväärse kasvu finantseerimiseks suurendab

tõenäoliselt eelarve pingelisust eelolevatel aastatel, mil on vaja arvestada ka ELi ja NATOga seotud lisakulutustega. Seega, samal ajal kui me toetame valitsuse 2003. aasta eesmärki - tasakaalustatud eelarvet -, ei alahinda me selle saavutamise keerukust. Kuigi kulutuste osalist suurenemist on juba efektiivselt piiratud, on osaliselt seetõttu, et käesoleva aasta lisaeelarve kogu aastale avalduv mõju ei ole täielikult tuntav enne järgmist aastat, vaja maksutõusu vältimiseks tõenäoliselt mitmes valdkonnas kulutusi kärpida. Nõustume valitsusega, et pensionitõus peaks 2003. aastal toimuma ainult indekseerimisvalemil alusel. Lisaks sellele soovime valitsusel vaadata üle sotsiaaltoetused, et kindlustada nende efektiivne jõudmine sihtgruppideni. Samuti tervitame me hiljutisi väikeste omavalitsuste vabatahtlike ühinemisi, kuid usume endiselt, et kohalike omavalitsuste veelgi ratsionaalsem administreerimine ja finantseerimine tooks märkimisväärset kasu.

Tasakaalustatud eelarve põhimõte on olnud viimastel aastatel Eestile sobilik ja andnud märkimisväärse panuse makromajandusliku stabiilsuse loomisse. Nõustume, et valitsus peaks jätkama keskpikal perioodil sellist poliitikat, reageerides samal ajal paindlikult lühiajalistele tsüklilistele muutustele ja otsides võimalusi hoida ühe majandustsükli vältel keskmiselt eelarve tasakaalus. See aitab hoida intressimäärad madalal, mis on juba märkimisväärselt aidanud kaasa majanduskasvule. See aitaks hoida ära ka välistasakaaluga seotud riskide suurenemist. Usume jätkuvalt, et hoolika kulutuste juhtimisega on võimalik sobitada ELi ja NATOga seotud kulutused tasakaalustatud eelarveraamistikuga, ilma et oleks tarvis suurendada maksukoormust või kärpida märkimisväärselt valitsuse reaalkulutusi.

Soovitame tungivalt, et ametivõimud võtaksid vastu eelarve baasseaduse, mis oli RVFi eelmisel aastal koostatud eelarvepoliitika läbipaistvust käsitlevate rahvusvaheliste normide ja hea tava järgimise aruande (ROSC) üks peamisi soovitusi. Uus seadus tõstab veelgi praegust valitsuse eelarvepoliitika prognoositavuse ja läbipaistvuse kõrget taset. Soovitame valitsusel uurida eelarvedokumentatsiooni edasisi täiustamisvõimalusi, millest oli juttu eelmisel aastal koostatud normide ja hea tava järgimise aruandes (ROSC).

Valutakomitee põhimõte sobib Eestile endiselt hästi. Arvestades väljavaadet saada Euroopa Rahaliidu liikmeks, nõustume me Eesti võimude kavatsusega jääda kindlaks praegusele süsteemile.

Mis puudutab laenuitingimusi, siis eeldades, et riigi riskipremia edasine langus on lähiajal ebatõenäoline ja väljavaated intressimäärade edasisele kärpimisele europiirkonnas vähenenud, on rahapoliitiline keskkond tõenäoliselt vähem ekspansiivne ja võib aasta lõpuks isegi aheneda. Kui raha- ja laenuagregaadid on viimasel ajal kasvanud mõnevõrra aeglasemalt, siis liisingufirmade laenuandmise tase on jätkuvalt kõrge. Võimud peaksid seda arengut tähelepanelikult jälgima ning vajadusel karmistama tarbimislaua ja liisingu normatiive.

Oleme rahul sellega, kuidas Eesti Pank on järk-järgult vähendanud keskpangas hoitavat kohustusliku reservi nõuet, selleks et ühtlustada seda Euroopa Rahaliidus kehtivaga. Likviidsete varade nõude vajalik suurendamine on toimunud ilma suuremate likviidsusmõjudeta ja aidanud edendada integreerumist Euroopa finantsturgudega. Siiski soovime Eesti Pangal mitte kiirustada kohustusliku reservi nõude edasiste vähendamistega, eriti kui need on seotud inflatsioonilisi tagajärgi tekitava likviidsuse suurendamisega. Ametivõimud peaksid endiselt kindlustama, et eraisikute laenukasv, mis on küll siirdeprotsessi loomulik tagajärg, ei kujutaks ohtu kodumaisele ja välistasakaalule, eriti mis puudutab inflatsiooni ja jooksevkontot.

Kiidame heaks võimude edu uue Finantsinspektsiooni (FI) loomisel. FI on nüüd võimeline teostama vajalikul hulgal kohapealset järelevalvet ja andma piisavalt ressursse pensionisüsteemi teise samba loomisega seotud järelevalve tööks. Soovitame võimudel jälgida tähelepanelikult institutsioone, mis ei kuulu praegu FI järelevalve alla, nagu näiteks iseseisvad liisingufirmad.

Oleme nõus võimude eesmärgiga luua stabiilne ja tugev pangandussüsteem ning integreerida kohalikud finantsasutused Euroopa kapitaliturgudega. Siinkohal tervitame Tallinna ja Helsingi börsi ühinemist. Ühtlasi peaksid võimud likvideerima sellised moonutused, mis võivad takistada kodumaiste kapitaliturgude tasakaalustatud arengut, näiteks pangahoiuste intresside maksuvabastus. Võimud

peaksid ka olema endiselt valvsad ja kindlustama, et pangandussektori suur kontsentratsioon ei takistaks väikese ja keskmise suurusega ettevõtete ligipääsu finantseerimisele.

Tunnustame võimude tegevust võitlemisel rahapesuga ja terrorismi finantseerimisega. Tehtud on kõik palutu ja vajadusel ollakse valmis tegema veel enam.

Tööturu puhul näitavad esialgsed märgid, et tööhõive vähenemine on jõudmas lõpule. See on üleminekuprotsessis oluline tähis. Kuid vaatamata vähenemisele on tööpuuduse tase endiselt kõrge. Oleme võimudega ühel arvamusel, et tööpuuduse vähendamisele aitavad kõige paremini kaasa makromajandusliku stabiilsuse kindlustamine ning noortele ja pikaajalistele töötutele suunatud koolitus. Tugeva ja paindliku tööturu loomisel, mis on valuutakomitee põhimõtet rakendava riigi puhul eriti tähtis, soovitame olla valitsusel tähelepanelik maksude ja toetuste süsteemi koostoime mõjul tekkiva võimaliku huvipuuduse suhtes madala sissetulekuga elanikkonna hulgas.

Hiljutine majanduskasv on Eestis olnud kõrge, võib-olla oodatust kõrgem, kui arvestada Lääne-Euroopa majanduse nõrkust. Kui soovitakse rakendada õiget poliitikat, on väga oluline õigesti mõista kasvuprotsessi olemust. Seetõttu tuleme hea meelega vastu võimude palvele uurida Eesti majanduskasvu soodustavaid tegureid.

Eesti on lasknud turgudel vabalt funktsioneerida ja see on olnud majandusele kasulik. Eesti kogemus on selgelt näidanud, et vaba ja avatud kaubandusrežiim on tugeva majanduse võti. Soovitame võimudel jätkata vabaturu arendamist ja investorisõbraliku keskkonna loomist, hoidudes ühtaegu soosimast teatud majandussektoreid või ettevõtteid. Ühtlasi märgime, et mõnedel väikestel ja keskmise suurusega ettevõtetel võib tekkida piisava finantseerimise saamisel raskusi. Need probleemid lahenevad eeldatavasti koos majanduse edasise arenemisega. Oleme mures selle probleemi lahendamisel kasutatavate Kredex-tüüpi programmide pärast. Tuleb väga hoolikalt jälgida, et neid ei kuritarvitataks, programmid ei tekitaks turumoonutusi ega põhjustaks avalikule sektorile ulatuslikke potentsiaalseid kohustusi.

Tervitame võimude kavatsust avaldada jälle Artikkel IV raport. Avaliku sektori poliitika läbipaistvus on Eestis jätkuvalt kadestamisväärselt suur. Tervitatakse edu juba praegu kvaliteetse ametliku statistika taseme edasisel tõstmisel vastavalt eelmisel aastal koostatud statistikat käsitlevale rahvusvaheliste normide ja hea tava järgimise aruandele (Data ROSC).

(1) Juhul, kui seda mõõta vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud definitsioonidele, mille kohaselt Hüvitusfondist varade üleviimist käsitletakse pigem puudujäägi finantseerimisena kui tuluna.